

Е-ДЕМОКРАТІЯ ЯК ЗАСІБ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто проблеми становлення та розвитку елементів електронної демократії в Україні. Окреслено понятійний апарат, що стосується інституту електронної демократії, прийнятий в Європейському Союзі. Здійснено загальний огляд вітчизняної галузевої нормативно-правової бази.

Ключові слова: е-демократія, Україна, громада, канали комунікації, влада.

Abstract

The article deals with the problems of the formation and development of elements of e-democracy in Ukraine. The conceptual apparatus concerning the institute of e-democracy, adopted in the European Union, is outlined. A general overview of the domestic industry legal framework, stages of the development of e-democracy in Ukraine, and the development of its separate components has been made.

Keywords: democracy, Ukraine, community, channels of communication, power.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій розширює можливості органів державної влади оперативно доводити власні рішення до широких верств населення, отримувати якісний зворотний зв'язок від громадян, а громадяни мають можливість брати участь у політичному процесі, зокрема, через підвищення рівня їхньої поінформованості щодо актуальних проблем, діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також пропонувати альтернативні шляхи вирішення тих або інших проблем, отримувати якісні послуги.

Е-демократія характеризується використанням інформаційних, комунікаційних технологій і стратегій демократичними акторами (урядами, обраними посадовцями, медіа, політичними організаціями, громадянами (виборцями) всередині політичних і управлінських процесів місцевих спільнот, націй та на міжнародному рівні. Для багатьох е-демократія передбачає більшу та активнішу участь, посилену Інтернетом, мобільними комунікаціями та іншими технологіями в сучасній представницькій демократії, так само як і через більш учасницьку або пряму форму залучення громадян до вирішення суспільних питань [1].

Необхідність розширення форм прямої демократії в Україні зумовлюється недостатньою ефективністю функціонування інститутів представницької демократії.

Потенціал е-демократії в забезпеченні підтримки демократичності політичного процесу та функціонування інститутів представницької демократії є досить значним. Про це свідчать Рекомендації Ради Європи CM/Rec(2009)1 Комітету Міністрів Ради Європи (Indicatives Guides and Glossary relating to Recommendation Rec (2009) 1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy))[2]. Незважаючи на відносно обмежені часові межі, досвід використання інструментів е-демократії у практиці урядування насамперед в європейських країнах дає можливість сформулювати переваги та можливості запровадження інструментарію електронної демократії в Україні. Таким чином, е-демократія:

- сприяє підвищенню прозорості діяльності органів влади завдяки використанню сучасних технологій надання громадянам доступу до інформації;
- є інструментом підтримки політичної діяльності та забезпечення більшої прозорості та відповідальності публічних політиків перед електоратом;
- є своєрідним інститутом демократії і сприяє формуванню у громадян таких навичок, як компетентність і відповідальність, необхідних для забезпечення життєздатності демократії;
- надає додаткові можливості для побудови та підтримки солідарності в суспільстві шляхом розвитку соціальних зв'язків між громадянами та групами громадян.

Разом із тим, слід підкреслити: незважаючи те, що е-демократія не може вважатися альтернативою представницькій демократії, її можливості мають активно використовуватись для прискорення процесів демократизації в українському суспільстві – розширення спектра взаємодії між

громадянами, між громадянами та владними інститутами, прискорення реакції влади на звернення громадян (формування зворотного зв'язку), роз'яснення громадянам рішень влади.

В Україні функціонування власне електронних форм демократії практично не внормоване, однак існує чимала нормативно-правова база, що регламентує розвиток інформаційного суспільства й уможливорює реалізацію певних принципів та інструментів е-демократії. В Україні це, передусім, закони „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки”, „Про Концепцію Національної програми інформатизації”, „Про Національну програму інформатизації”, „Про інформацію”.

Гарантії громадянам на право доступу до інформації та звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування надаються Законом України „Про звернення громадян”. Однак існує потреба вдосконалення правових гарантій одержання громадянами відповідей на запити, надіслані до органів влади в електронній формі, оскільки Закон України „Про звернення громадян” не передбачає електронної форми звернення як такої, що тягне певні юридичні наслідки, тобто чиновники не зобов'язані реагувати на звернення громадян, отримані електронною поштою. На врегулювання цієї проблеми Президентом України видано Указ „Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування”[3]. Однак Закон України про внесення змін до Закону України „Про звернення громадян”, проект якого підготовлено Кабінетом Міністрів на виконання згаданого указу, донині не ухвалено[4].

Позитивним кроком у розвитку такої складової е-демократії, як е-суд, стало ухвалення Закону України „Про доступ до судових рішень”, який передбачає використання громадянами мережі Інтернет для контролю за проходженням судових розглядів їх справ.

Суб'єктами запровадження та розвитку е-демократії є передусім органи державної влади. Аналіз їх діяльності в зазначеній сфері дозволяє стверджувати, що в Україні функціонують певні елементи е-демократії.

Інструментарій е-демократії відкриває додаткові канали комунікації між громадянами, громадянами і органами влади, між органами влади та іншими учасниками політичного процесу. В Україні цей процес забезпечується передусім електронними інформаційними ресурсами органів влади, представленими досить повно: є веб-сайти Президента України, Верховної Ради України, Конституційного Суду України, Вищого Господарського Суду України, Єдиний веб-порталом Кабінету Міністрів України тощо. На Єдиному веб-порталі Кабінету Міністрів України представлено 73 веб-сайти центральних органів виконавчої влади та 27 веб-сайтів обласних державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Відповідно до норм чинного законодавства на веб-сайтах органів державної влади досить повно та оперативно надається інформація: новини, поточна діяльність, перелік нормативно-правових актів, що регламентують діяльність або є результатом діяльності відповідного органу, оприлюднюються плани та певні форми звітності з їх виконання, надається інформація щодо графіків прийому громадян посадовцями, номери „телефонів довіри” або „гарячих ліній” тощо.

У межах реалізації принципу прозорості в діяльності органів державної влади нині найбільш повно реалізована така форма е-демократії, як інформування громадян, що, втім, передбачає лише односторонні відносини між органами влади і громадянами, коли органи влади виробляють і надають інформацію громадянам. Це передбачає як пасивний доступ до інформації (за бажанням/на вимогу громадян), так і активні заходи уряду з поширення даної інформації серед громадян.

Кабінетом Міністрів України запропоновано також е-інструментарій налагодження діалогу з громадянами та їх організаціями. Задля цієї мети створено веб-сайт „Уряд і громадськість” на єдиному веб-порталі органів виконавчої влади України. З цього веб-сайту є посилання на інтерактивну інформаційно-аналітичну систему (ІАС) Кабінету Міністрів України „Громадянське суспільство і влада”, яка має сприяти розвитку інститутів громадянського суспільства та їх взаємодії з органами державної влади в он-лайн режимі[5].

Політичні партії України досить широко представлені в мережі Інтернет. Із 172 партій, вказаних на сайті ЦВК, веб-сайти мають 77[6]. Практично всі партії розміщують на своїх сайтах інформаційний блок документів з інформацією про партію, майже на всіх веб-сайтах політичних партій України передбачено різні формати налагодження діалогу з виборцями: форуми, обговорення, ініціативи, адреси електронної пошти. Однак будь-яка інформація про результати спілкування з власними прихильниками або виконання настанов виборців відсутня.

Слід зазначити також, що у мережі Інтернет часто представлені не лише політичні партії України, а й окремо їхні лідери. Причому використовується не лише традиційний формат персональних веб-

сайтів, а й більш нові Інтернет-інструменти, такі, як блоги, живі журнали, представництва в електронних соціальних мережах, трансляції на YouTube тощо[7].

Хоча інформування громадян, як форма е-демократії, наприклад, виконавчими структурами влади реалізована доволі повно, але спостерігається наявність односторонніх відносин між органами державної влади і громадянською, формування так званого «пасивного» типу доступу до інформації, що нівелює врахування позиції населення у виробленні державних програм.

Висновки

Головними елементами взаємодії в інформаційному суспільстві є: взаємодія держави і громадянина, взаємодія держави та бізнесу, та взаємодія органів влади. Проблемними моментами у забезпеченні розвитку електронної демократії в Україні є: невідповідність складових е-демократії своїм аналогам у розвинених демократичних країнах; наявність міжрегіональної «цифрової нерівності» в інформатизованості суспільства; високий рівень недовіри серед населення до органів державної влади; відсутність концептуальної єдності у процесах національного, регіонального і місцевого інноваційного розвитку України; низький рівень політичної активності населення та сповільнення темпів формування громадянського суспільства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. 19. Gurevitch M. The Crisis of Public Communication / M. Gurevitch, J. Blumler. – Taylor & Francis Group, 2001. – 230 p.

2. Recommendation CM/Rec(2009)1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy) (Adopted by the Committee of Ministers on 18 February 2009 at the 1049th meeting of the Ministers' Deputies). [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Ради Європи // Режим доступу: http://www.coe.int/t/dgap/democracy/Activities/GGIS/CAHDE/Default_en.asp;

3. Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» від 7 лютого 2008 р. № 109/2008 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Президента України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/7417.html>

4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» (щодо звернення, що подається у формі електронного документа) // Верховна Рада України. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=33149

5. Інтерактивна інформаційно-аналітична система Кабінету Міністрів України «Громадянське суспільство і влада» // Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://civic.kmu.gov.ua/civic/control/uk/publish/article?art_id=85604&cat_id=82503

6. Центральна виборча комісія України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/paty/>

7. Компанія YouTube, заснована в лютому 2005 р., є лідером в галузі Інтернет-відео. Сайт YouTube передусім призначено для розміщення і перегляду в Інтернеті відео, створеного Інтернет-користувачами з усього світу. – Режим доступу: <http://www.youtube.com/t/about>.

Нестерук Іван Олександрович – студент групи МОі-146, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Присяжнюк Максим Валерійович – студент групи МОі-146, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця

Науковий керівник: Похило Ірина Даніїлівна – канд. політ. наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Nesteruk Ivan O. – Department of management and information security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsya

Prysyazhnyuk Maksim V. – Department of management and information security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsya

Supervisor: Iryna Pahilo D. – Cand. polit. Sciences, Associate Professor, Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia